

Скоропад Тетяна Іванівна, студент
1 курсу факультету міжнародної торгівлі
та права Київського національного
торговельно-економічного університету
Науковий керівник: Коренюк О. О.,
старший викладач кафедри міжнародного
приватного, комерційного та цивільного
права Київського національного
торговельно-економічного університету

ТРЕТЕЙСЬКИЙ СУД ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ОРГАН РОЗГЛЯДУ СПОРУ У ЦИВІЛЬНОМУ ТА ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСАХ

На сьогодні система захисту прав та інтересів формується за рахунок як юрисдикційних органів вирішення спорів, так і за рахунок створеної можливості реалізації права на звернення до альтернативних способів вирішення приватно-правових конфліктів. Найбільш поширеним прикладом реалізації права на альтернативні процесуальні способи захисту, який будується на приватноправовій автономії особистості та принципах самоорганізації, є третейський суд.

У юридичній науці відсутній єдиний підхід до розуміння визначення «третейський суд». Розглянемо третейський суд саме як альтернативний орган розгляду спорів у цивільному та господарському процесі.

Як юридична категорія, термін «третейський суд» вживається та застосовується як: по-перше, один із засобів захисту цивільних прав, що має по відношенню до органів державної влади альтернативний характер та як альтернативний засіб розв'язання правових конфліктів; по-друге, як орган, суспільна інституція, що організовує третейський розгляд спорів; по-третє, під терміном «третейський суд» розуміється іноді третейський склад або одноособовий третейський суддя (арбітр), що розглядають спір. Зазначені підходи є найпоширенішими у правозастосовчій практиці.

Становлення інституту третейського розгляду в сучасному вигляді, що давно і широко застосовується у багатьох країнах світу, на теренах сучасної незалежної Української держави бере

свій початок з прийняття 11 травня 2004 року Закону України «Про третейські суди» (далі - Закон), яким було створено належну правову основу для формування та діяльності третейського суду в Україні як внутрішньо національної інституції [2].

Конституційним підґрунтям здійснення третейського розгляду є положення ст. 55 Конституції України, відповідно до якої кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Саме в цивільних та господарських відносинах громадяни та юридичні особи часто використовують право на захист, не звертаючись до примусової сили держави, та застосовують допустимі законом заходи самозахисту. Звернення до третейського суду не є для громадян та юридичних осіб реалізацією їх права на судовий захист прав та свобод, а є реалізацією права на вибір засобів захисту своїх прав.

Статтею 2 Закону встановлено, що третейський суд - це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин.

Слід зауважити, що у разі розгляду справи третейським судом сторони довіряють вирішення спору та ухвалення рішення третій особі, а не уповноваженому державою органу. У цьому полягає істотна відмінність третейського судочинства від інших форм захисту прав та інтересів, насамперед, цивільного та господарського судочинства, які здійснюються виключно судами загальної юрисдикції. Разом з тим, рішення третейського суду мають юридичну силу і можуть виконуватися органами державної виконавчої служби у порядку, встановленому для рішень судів загальної юрисдикції.

Третейський суд як юрисдикційний орган не входить до судової системи, яка покликана здійснювати правосуддя в Україні, розглядає спори, що виникають між суб'єктами цивільних та господарських правовідносин виключно за наявності їх згоди, що об'єктивується в третейській угоді. Тобто третейський розгляд спорів є недержавним і порівняно з

державним має ряд переваг, а саме: оперативність та простота вирішення спорів порівняно з судочинством у судах загальної юрисдикції, оскільки третейські суди під час вирішення спорів не повинні дотримуватись норм законодавства України; демократичність процесу розгляду спорів - можливість самостійного вибору сторонами компетентних арбітрів для вирішення спору з урахуванням його специфіки, при цьому ними можуть бути не тільки юристи, але й фахівці у галузі економіки, фінансів тощо; можливість сторін вільно призначати чи обирати третейський суд та третейських суддів; конфіденційність третейського судочинства, що сприяє збереженню комерційної таємниці та підвищенню довіри до третейського суду; наявності усіх зазначених переваг - можливість застосування державного примусу при виконанні рішення третейського суду у випадку відмови сторони від його добровільного виконання [3, с. 428].

При зверненні до третейського суду за захистом прав та інтересів особи можуть вибирати до якого суду звернутися: суд *ad hoc* чи постійно діючий третейський суд. Третейські суди *ad hoc* (від лат. - «з нагоди», «спеціально») є разовими, ситуативними, такими, що створюються сторонами для розгляду конкретної справи. Постійно діючим третейським судам притаманні тривалий строк існування, організаційна єдність, певна стала сукупність правил діяльності. Водночас незалежно від виду третейський суд утворюється без статусу юридичної особи. Відповідні суди не можуть діяти при державних органах і органах місцевого самоврядування.

Підвідомчість справ третейському суду визначають як сукупність спорів, які на підставі закону відносяться до юрисдикції третейського суду. При цьому підвідомчість спорів третейським судам є завжди множинною та договірною, оскільки спори із цивільних та господарських правовідносин можуть розглядатися як загальними, так і третейськими судами, а останніми виключно при наявності відповідної угоди про вирішення спору в порядку третейського розгляду. Стаття 6 Закону встановлює, що третейські суди можуть розглядати будь-які справи, що виникають із цивільних та господарських

правовідносин та містить винятки, за яких справи не можуть розглядатися відповідними судами.

Таким чином, сучасні умови розвитку підприємництва, інтеграційні процеси в Україні у світове співтовариство, зумовлюють зростання значення інституту третейського суду як альтернативного органу розгляду спорів у сфері захисту цивільних та господарських прав та основоположних свобод. У першу чергу це пов'язано з тим, що реалізація права на застосування відповідного альтернативний методу спрощує та прискорює захист прав та інтересів учасників приватноправових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. - № 30. - ст. 141. // Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Про третейські суди: Закон України від 11.05.2004 № 1701-IV [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.

3. Харитонов Є.О. Цивільний процес України: Навч. посібник. — К.: Істина, 2012. — 472 с